

МАЪНАВИЯТ ВА ИҚТИСОДИЙ ТАФАККУР

(Боши 1-бетда.)

Энди ўйлаб кўринг: бебаҳо еримиз ишлайман деган деҳқоннинг қўлига эмас, ишласам ҳам ерга эгалик қилсам бўлди, дейдиган бойваччаларнинг қўлига ўтиб кетган жойларда бу ерларни фермерлик учун ажратишга фатво берган ҳокимлар кимнинг манфаатини ҳимоя қилган бўлади? Давлат ва жамиятнинг ёки бир ҳовуч фақат ўзимиз боисак бўлди, бошқалар билан нима ишим бор дейдиганларнингми? Айрим туманлар ва ҳўжалиқларда ер олган фермерларнинг аксарияти оддий деҳқон эмас, туман ёки вилоят миқёсидаги қайси бир раҳбарнинг ўзи, ўзи ёки қариндоши бўлиб чиқади. Улар учун фермер бўлиб ер олиш қийин эмас, бироқ оддий деҳқон учун қийин. Бундай йўл билан ерга эгалик қилаётганлар бебаҳо заминимизга эл фаровонлигини оширадиган асосий бойлик деб эмас, балки ўзининг чўнтагидаги мулк сифатида қарайди. Ва кўп ҳолларда уларнинг ишига баҳо бериш ҳам унчалик осонмас. Чунки бундай сохта деҳқонлар даласида мўл ҳосил етиштирмасам ҳам режани «уддалаш»нинг эвни билдилади. Каердаки, ер мана шундай «уддалаш»ларга тақсимлаб берилган бўлса, ўша жойда улар билан ёнма-ён ишлаётган ширкат ҳўжалиқларининг аҳоли яхши эмас. Чунки айни ҳосил олиш билан ерга эгалик қилаётганларнинг бу далага, бу хирмондаги неъматнинг эса бошқа хирмонга ўтиб кетиши жуда осон. Йигим-терим даврида ишчиларга тўланадиган нақд пулнинг салмоғи бу ўринда товламачининг «ошиғини олин» қилиши мумкин.

Биз бугун фермерликнинг обрўсини кетказадиган, одамларда уларга нисбатан ёмон муносабатлар шаклланишига олиб келадиган мана шундай ҳолларнинг олдини олишимиз керак. Бу ўринда маҳаллий ҳокимликлар ва ҳўжалик раҳбарларига жуда кўп нарсани ҳоким, Улар ер ҳам, ҳосил ҳам, фермерликнинг пок номига ҳам муҳофаза этувчи бирдан-бир мутасадди сифатида намоян бўлишлари керак.

Инсоннинг иқтисодий тафаккур тарзи соғлом бўлиши учун, у аввало, маънавий жиҳатдан комил бўлмоғи керак. Демак, биз давлат ва жамият манфаатлари даражасида иқтисодий фикрлай олишимиз учун, энг аввало, жамият ҳаётида ҳалолликнинг чуқур илдиз отишига, қонунарга, ижтимоий адолатга қатъий риоя этилишига эришмоғимиз зурур. Яратиб қўйилган шарт-шароитлардан фойдаланиб, четдан мол олиб келадиган тadbиркор уни тўғридан-тўғри халққа сотмасдан, турли ноҳалол қўлларга ошириб, бир неча бор айлантириб, нархини уч-тўрт баравар ошириб сотишдан ўзини тия олмас, бу жараёни қузатиб турган мутасаддилар уларнинг йўлини тўсиш ўрнига имконият ярати берса, қишлоқ жойлардаги ҳоким тўралар ерни ишлайман деган деҳқонга эмас, ер олиб қўйсам бўлди, дейдиган қўли узун кимсаларга тақсимлаб беришдан ор қилмас — бу аҳолида мамлакатнинг бой бўлиши, халқнинг турмуши ўнгиланиши оғир кечади.

Хар бир раҳбар мана шу ҳақда ўйлаши ва бу ҳақиқатни қўлига маънавий тумор қилиб олмоғи керак. Яъни мақолаимиз бошидаги баҳсга қайтиб, фикрлайдиган бўлсак, иқтисод ўнганла маънавий ҳам ўнганлади, деб қараш — бу ниҳоятда хато фикр. Маънавий комилликка интилмаскин, давлат ва жамият манфаатлари миқёсида иқтисодий тафаккур қила олмаскина иқтисоднинг жадал ривожланиши учун шарт-шароит вуҷудга келади. Бинобарин, уларнинг ҳеч бири бирламчи эмас, ҳар иккиси бир-бирини тақозо этади. Иқтисодий тафаккур саёз киши фақат ўзи бойиб қолишини истаб, ўзи оёғига ўзи болта ураётганини сезмайди. Маънавий комил инсон эса шахсий бойлик ҳалол йўл билан қеладиганига мамлакат бойлигига мадда бўлади, деб тушунади. Беш-олти одамнинг ноҳалол йўл билан бойига-нидан мамлакат ҳам, жамият ҳам манфаат қўрмайди. Қай-танга мамлакат ва халқи манфаат қўрмайдиган мол-мулкка эга кишининг бойлиги омонатдир. Буни тушуниш, ҳалол йўл билан бойини мақсад қилиб қўйиш учун эса инсоннинг имони ва орияти бугун бўлиши керак.

Президент ноқонуний, асоссиз текширишлар ҳақида ҳам фикр юритиб, текшириш керак, лекин бу тadbир айрим таъминоти қишлоқлар манфаати учун эмас, давлат ва жамият манфаатлари нуқтаи назаридан, шунда ҳам ҳолисона бўлиши керак, деди. Утган давр мобайнида тadbиркорларни жамият манфаатларига хизмат қилмайдиган асоссиз текширувлардан муҳофаза этишнинг мўайян тизими вуҷудга келтирилди. Эндиги вазифа бу жараёни жамият ҳаётининг мустаҳкам ва ишончли тамойилга айлантиришдан, барча жабҳаларда ҳалолликни устувор этишдан иборат. Деҳқоннинг, тadbиркорнинг юксак умум билан ишлашига тўқунлик қилмайдиган, турли таъмагирик усуллари билан унинг вақтини оладиган, ер умрининг бекор, бесамара ўтишига бепарво ҳўжалик бошлиқлари, ҳокимлар бугун мамлакат миқёсида иқтисодий тараққиётга тушов бўлаётганликларини тушуниб етадиган фурсат аллақачон қелган.

Юртбошимизнинг Вазирлар Маҳкамаси йиғилишида кўюначлик билан айтган гаплари, кўрсатмалари барчамизни мамлакат миқёсида иқтисодий тафаккур қилишга, ҳаёти-мизда ижтимоий адолатни барқарор этиш учун курашга чорлайди.

Мурод АБДУЛЛАЕВ

Доминий ҳанроқ

«СЎЗ МУЛКИДАН САОДАТ ТОПИБ...»

нашриётда «Санъат йўлдузлари» туркумида таниқли хофиялар, бастакорлар, ризсоқлар, сахна усталари, кассичилар, эстрада хонандалари ва кино актёрлари ҳаёти ҳақида кўпгина китоблар чоп этилмоқда.

Шундай китоблардан бири бадий сўз устаси, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Уткир Сиддиқовнинг ҳаёти ва ижодига бағишланган. Китоб муаллифи Лутфулло Махмуд эл севган санъаткор ҳаётини тўлақонли ёритишга ҳаракат қилган.

Шунингдек, китобдан конферанселик санъатида ўзига хос мактаб яратган сўз санъаткори ҳаётида руй берган турли воқеалар ҳамда машҳур санъаткорларнинг Уткир Сиддиқов ҳақидаги фикрлари ҳам ўрин олган.

Машҳур кишиларнинг бо- сиқ ўтган ҳаёт йўли, турмуш тарзи кўпчиликини қизиқтириши табиий. Негаки, санъат мухлисларининг сахна йўлдузларига ихлос ва ҳурмати уларнинг ана шу қизиқлигида намоян бўлади. Фафур Фулом номидаги

Уткир Сиддиқов

1930 йили Андижон давлат мусикали драма театри жамоаси республика туман ва шаҳарлари бўйлаб ижодий сафарда эди. Саҳна асарларидаги бош ролларни Умар Абдуллаев ва Лизахоним ижро этишарди. Август ойида Лизахоним фарзанд кўрди. Шунда театрининг бош режиссёри, машҳур санъаткор Музаффар Мухамедов «Қизалоқ»нинг исмини Яйра қўйди, деб тақдир қилди.

Ота-она эса гўдакнинг соғ-саломат бўлишини ният қилиб, Саломат деб исм қўйди. Қизалоқ воёга етган сари ёқимли ашула ва лапарлари билан ҳаммани ўзига мафтун этиб борар эди. 35-йилга келиб «Номус ва муҳаббат» спектакли қўйиладиган бўлди. Асардаги қизалоқ Лола ролини унга топширишди ва Яйра(Саломатхон) бу ролни муваффақият билан ижро этди.

Уруш йиллари генерал Собир Раҳимов Тошкентга келганда «Хамза» театри санъаткорларининг йиғилишида фронтчи қизлар ансамблини тузиш масаласи ҳам кўтарилди. Собир Раҳимов йиғилишда барча санъаткорларга мурожаат қилиб, «Жангчилар сизларнинг ёқимли ашулаларининг ва чиройли ўйинларинингизни соғинганлар. Уларнинг жангга руҳлантириш керак», деганида, Яйра сахнага чиқиб, ўзи тайёрлаган лапар ва ашуласи билан ҳаммани лол қолдирган эди. Шунда Собир Раҳимов қизалоқнинг пешонасидан ўйиб, уни фронтчи бригада ансамблига қўйишларини сўрайди. Кўп ўтмай, Гаҳархоним Раҳимова фронтчи қизлар ансамблини тузиб, фронтга жўнади. Ансамбл иштирокчилари қаторида Яйра ҳам ўн ўшда бўлишига қарамай, ёқимли овози ва чиройли рақслари билан жангчиларга кўтаринки қайфият бахш этарди.

Уруш тугаши биланқок Тошкентда очилган Театр санъати институтига Яйра Абдуллаева имтиҳонсиз қабул қилинди. Мен ҳам Яйра Абдуллаева билан бир курсда ўқидим. Ўқув йилининг биринчи сессиясида унинг истеъдоди ҳақида яхши фикрлар билдиришди. Ўша сессияда иштирок этган Музаффар Мухамедов ўзбек сахнасида яхши деб актрисанимизга оқ фотиха беради. Шу-шу тала-

Саҳнаимиз фидойилари

балар орасида ҳам унинг номи Яйра бўлди-қолди. Талабалик йилларидаёқ Чеховнинг «Айик» асаридagi бош рол — аёл образини қўйилмақом ижро этгани. Унинг ижроси ҳақида газеталарда мақолалар босилган. Эндигина режиссёрлик факультетини битирган Тошқўжа Хўжаев Яйрадаги истеъдодни

САҲНА МАЛИКАСИ



кўриб, маъмуриятдан уни «Хамза» театрига қабул қилишни сўради. Яйра Абдуллаева театрга келиши билан ўша йиллари машҳур бўлган Абдулла Каҳҳорнинг «Шохи сўзана» асаридagi Ҳафиза ролини ижро этди. Мен ана шу пьесада Деҳқоний образини яратганим учун Яйрахондек истеъдодли актриса билан биргаликда ижодий ишлаш мароқли эканлигини хис қилганман. Яйра Абдуллаева ҳамма вақт яхши режиссёрлар билан ишлашга мойиллик билдирибди. Истеъдодли режиссёр, марҳум Дамир Шокирнинг диплом ишмини «Хамза» театрида қўйилган бўлди. У арман ёзувчиси Шеварднадзеининг «Номус» пьесасини сахналаштира бошларди. Спектаклдраги Суванна ролини Яйра ижро этди. Бу рол драматик жиҳатдан ниҳоятда мураккаб, жуда кўп ижодий иш талаб қилмайдиган образ эди. Бироқ актриса меҳнатдан чўчимади ва ўзига топширилган ролни

юқори савияда удраллади. Яйра Абдуллаеванинг «Хамза» театридаги ижодий ишларидан энг мураккаби ва ижоднинг чўққиси япон ҳаётидан олиб ёзилган «Ўйрилган умр» пьесасидаги Кей образидир. Албатта, Яйранинг театр репертуаридаги кўплаб спек-

такларда асосий ролларни ижро этганлиги ҳаммага маълум. Унинг «Бой ила хизматчи»даги Жамиласи, Ойбекнинг «Кутлуг кон»даги Гулнори томошабинлар ўртасида аллақандай машҳур бўлган эди. Аммо «Ўйрилган умр»даги Кей образи ниҳоятда мураккаб ва эволюцион ўсишга асосланган роллардан бўлгани учун актрисадан жуда катта куч талаб этарди. Ун икки ёшларига бой хонадонига кириб келган Кей яқин етмиш йил чамаси умр кўриб, охири даҳшатли ҳаётга дуч келади. Актриса ўз қахрамони босиб ўтган мана шу олдиз йўлини ранг-баранг бўёқларда бера олиши керак эди. Ўшанда, режиссёр Тошқўжа Хўжаев Яйра Абдуллаевани ёнига қақчириб, бирорта япон ашуласини айтиш ва рақсга тушишни буюрди. У турли пластинкалардан фойдаланиб, ашула айтиб, ўзинга тушиб кўрди. Бироқ бу ўзига, на режиссёрга ёқди. Шунда Яйра холаси Тамарахонимга махслаҳат сўраб боради. «Борганимда, холам эндигина ошга сабази-пиез босаётган эканлар. Мен бирорта япон ашуласини ўргатишларини илтимос қилдим. У киши қақирини менга тўтказдилару қўшни хонадаги фортепианога ўтириб, японча ашула айта бошладилар. Мен шу ашулага ўз-ўзимдан рақсга тушиб кетганимни билмай қолдиман», деб эслайди Яйра Абдуллаева. Ижод шунчақ қизиқ жараёни, йиллаб илганганга ҳам яхши натижага эришмаслик мумкин, аммо тўстатдан келган илҳом ижодинга йўл очиб беради.

Албатта, ҳар бир актёр кинода суратга тушушини оруз қилади. Лекин ҳамма ҳам жуда муяссар бўлавермайди. Етмиш ёшни қоралаётган Яйра Абдуллаева ёшлигидаёқ экран-унинг деб топилди.

Масалан, Наманган вилоятининг Чуст тумани солиқ инспекцияси томонидан тadbиркор А.Раҳабалиевга нисбатан жиноий иш қўзғатилди ва бир йил ахлоқ тузатиш ишига жалб қилинди. Тadbиркор солиқ тўлашдан бош тортишда айбонланди. Шу йил 17 май куни Наманган вилоят суди бу ишни қайта кўриб чиқди ва А.Раҳабалиевга нисбатан чиқарилган аввалги ҳукми бекор қилди.

Шунингдек, Беруний тумани фуқароси, тadbиркор Б. Юсуфов Ўзбекистон Республикаси Жиноят маъмуриятининг 184-моддаси 2-қисми «а» банди билан айбдор деб топилган. Қорақалпоғистон Республикаси

ларда пайдо бўлганлиги ҳаммага маълум. Комил Ерматовнинг «Опа-сингил Раҳмоновалар» филмидаги оиланинг энг кичик қизи ижроси режиссёрлар диққатини тортган. Шундан кейин у жуда кўп филмларда роллар ижро этди. Уларнинг ҳар бири ҳақида алоҳида тўхташ мумкин. Аммо Шўхур Бурхонов ва Олим Хўжаев билан биргаликда ижро этган ролларини эсламай илож йўқ. Актриса Шўхур Бурхонов билан «Виждон амри» кинофилмида аjoyиб образ яратган эди. Зоҳид Собитов Ҳамза ҳақида филм олганида, Мезеёрига етказиб ўйнаган.

Баъзи санъаткорлар ёши улуг бўлгани сари турли ролларни ижро этишга куч топпай қолдилар. Лекин тўғма истеъдод Яйра Абдуллаевага унинг табарруқ ёшида ҳам рол ўйнашга имкон бермоқда. Театримизда қўйиладиган спектаклларда бугун актриса она ролларини ижро этмоқда. «Алломиш» достонининг минг йиллиги муносабати билан Пўлат Файзиев «Алломиш» бадий филмининг яратишга муваффақ бўлди. Яйра Абдуллаева бу филмда ҳам етти ботири ўғлонларнинг онаси образини яратган. Бугун ҳам Яйра-хоним ижодий иш билан машғул. Оилада икки аjoyиб фарзанди бор. Ўғли Темирмухамед ҳам, қизи Эса Мухаррама Турғунбоева музееида илмий ходим бўлиб ишламоқда.

Ҳамкасизимиз Яйра Абдуллаевага оқ умр ва ижодий ишларига муваффақият тилаймиз.

Зикир МУҲАММАДЖОНОВ

ҚОСИМ МИРЗАРАҲИМОВ



Ўзбекистон халқ рассоми, Ўзбекистон Бадий академиясининг фахрий аъзоси, таниқли хайкалтош Қосим Мирзаараҳимов 75 ёшда узоқ давом этган касалликдан сўнг вафот этди.

Қосим Мирзаараҳимов 1926 йил 16 майда Чимкент шаҳрида туғилди. У болалигидаёқ оғир дардга чалиниб, бир умрга ногирон бўлиб қолди. Аммо шунга қарамай, бошқаларга ибратомуз жасорат кўрсатиб, ҳаётга муҳаббат билан қаради. Аввал мактабда, сўнг Республика рассомлик билим юртида хайкалтошлик бўлимида ўқиди. Умрининг ижодга баҳишда этган бу инсон мингдан ортиқ хайкалтошчи санъати намуналарини яратди.

Қосим ота ҳаётда ҳушқачқ, саботли, ёшларга гамхўр инсон эди. У дарддан бўлишига қарамай, тез-тез ўқувчилар ҳузурини ўзингларга бохур, ўзининг ижодий ишларини намойиш этиб,

олам гўзаллигини завқланиб ҳикоя қиларди. Хайкалтош ижоди кенг қўламли эди. Хусусан, «Собир Раҳимов» портрети, «Тургут Узоқ», «Киз портрети», «Ёшлик», «Автопортрет», «Гимнастикачи аёл» сингари қатор асарлари ижодкорга катта шўҳрат келтирди.

Қ. Мирзаараҳимовнинг ижоди, юрт олдидаги хизматлари давлатимиз томонидан муносиб тақдирланган. Унга 1991 йилда «Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими», 1996 йилда «Ўзбекистон халқ рассоми» унвонлари берилди. 1997 йилда Ўзбекистон Бадий академиясининг Фахрий аъзоси этиб сайланди. Хайкалтош яратган асарларнинг кўпчилиги санъат музейлари хазиналарида, хорижий мамлакатлардаги шахсий коллекцияларда сақланади.

Қ. Мирзаараҳимовнинг эзгулиқка, тинчликка, бунёдкорликка чорловчи асарлари тасвирий санъат мухлислари меҳрига сазовор бўлган эди. Ижодкорнинг чинидан ишланган асарлари кенг тарқалиб, халқ оммасига етиб борди. Унинг оғир синовларни босиб ўтган ҳаёт йўли, ижодий фаолияти ҳақида кўплаб ҳужжатли филм ва телекўрсатувлар тайёрланган.

Халоватини ижодда, меҳнатда деб билган аjoyиб инсон, гўзаллик қўйчиси, метин ирода, оташин қалб соҳиб Қосим Мирзаараҳимов хотираси бир умр қалбимизда яшайди.

Ўзбекистон Бадий академияси

МАДАНИЯТ ЯНГИЛИКЛАРИ

Белоруссияда Бутун жаҳон болалар фестивали ўз ишینی бошлади. Унда Навоий шаҳрининг «Фарход» маданият саройи қошидаги «Ширин» ашула ва ракс халқ дастаси иштирок этмоқда. Навоий тоғ-металлургия комбинати ҳаваскор санъаткорларга хомийлик қилмоқда.

лиги бўйича Амударё туманидан Раҳима Худойберганава, Чимбой туманидан Гулзабира Тураниёзова ва Эллиқалъа туманидан Фазилят Хусановалар голиб бўлдилар.

Т. ДАВЛАТМУРОВА

Қорақалпоғистон Республикасида ўтказилган «Алла» ижрочилари кўрик-танловига Чимбой тумани бадий ҳаваскорлик жамоаси голибликни қўлга киритди. Иккинчи ўрин Туртқўл тумани, учинчи ўрин Тахиятош шаҳри ҳаваскорлик жамоаларига насиб этди. Нуқда шаҳрида эса тўй-маросим қўшиқлари ва лар ижрочилари кўрик-танлови яқунланди. Унда Кегайли, Беруний, Мўйноқ туман ҳаваскорларини совриндор бўлишди. Лапар ижрочилари

Юсуфжон қизиқ Шакаржонов номидаги Фаргона драма ва комедия театри Шароф Бошбеков асари асосида «Тиконсиз тирпачанлар» асарини томошабинлар ҳўқмига ҳавола этди. Асарни театрининг бош режиссёри, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Мама-соли Юсуфов сахналаштирган. Асосий ролларни актёрлардан Акмал Мирзаев, Ҳамид Хусанов, Гулнора Қодирова, Баҳромжон Тўйчиев ижро этмоқдалар.

Шохрух ҚУРБОНОВ

Этибор берган бўлсангиз, мен юқорида келтирган мисолда ички ишлар ходимларидан эллиқ минг сўмни моддий зарар, икки юз минг сўм эса маънавий зарарни қоплаш учун ун-диринг ҳақида ҳўкм чиқарилган. Умуман, олти ойда етказилган маънавий зарарлар учун тadbиркорларга салкам 7 миллион 100 минг сўм ундириб берилмайдиган бўлди.

— Шу кунларда корхона-лар, кичик ва ўрта бизнес билан шуғулланаётган ишбилармонлар ҳамда тadbиркорларга махсус китоб тарқатилляпти. Мумкин бўлса

Юсуфжон қизиқ Шакаржонов номидаги Фаргона драма ва комедия театри Шароф Бошбеков асари асосида «Тиконсиз тирпачанлар» асарини томошабинлар ҳўқмига ҳавола этди. Асарни театрининг бош режиссёри, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Мама-соли Юсуфов сахналаштирган. Асосий ролларни актёрлардан Акмал Мирзаев, Ҳамид Хусанов, Гулнора Қодирова, Баҳромжон Тўйчиев ижро этмоқдалар.

— Ишбилармонларни маъмурий таъбирлардан қўтариш учун Адлия вазирлиги ва унинг жойлардаги бошқармалари ҳузурда «ишонч телефонлари» урнатилган. Бу те-лефонлар рақамларини биз ойнан жаҳон, радио ва газеталарда бир неча марта эълон қилдик. Тadbиркорлар «ишонч телефонлари»га нафақат шикоят ёки ариза билан уларнинг қизиқтирган са-воллар билан ҳам мурожаат қилишлари мумкин.

— Ишбилармонларни маъмурий таъбирлардан қўтариш учун Адлия вазирлиги ва унинг жойлардаги бошқармалари ҳузурда «ишонч телефонлари» урнатилган. Бу те-лефонлар рақамларини биз ойнан жаҳон, радио ва газеталарда бир неча марта эълон қилдик. Тadbиркорлар «ишонч телефонлари»га нафақат шикоят ёки ариза билан уларнинг қизиқтирган са-воллар билан ҳам мурожаат қилишлари мумкин.

— Ишбилармонларни маъмурий таъбирлардан қўтариш учун Адлия вазирлиги ва унинг жойлардаги бошқармалари ҳузурда «ишонч телефонлари» урнатилган. Бу те-лефонлар рақамларини биз ойнан жаҳон, радио ва газеталарда бир неча марта эълон қилдик. Тadbиркорлар «ишонч телефонлари»га нафақат шикоят ёки ариза билан уларнинг қизиқтирган са-воллар билан ҳам мурожаат қилишлари мумкин.

— Ишбилармонларни маъмурий таъбирлардан қўтариш учун Адлия вазирлиги ва унинг жойлардаги бошқармалари ҳузурда «ишонч телефонлари» урнатилган. Бу те-лефонлар рақамларини биз ойнан жаҳон, радио ва газеталарда бир неча марта эълон қилдик. Тadbиркорлар «ишонч телефонлари»га нафақат шикоят ёки ариза билан уларнинг қизиқтирган са-воллар билан ҳам мурожаат қилишлари мумкин.

— Ишбилармонларни маъмурий таъбирлардан қўтариш учун Адлия вазирлиги ва унинг жойлардаги бошқармалари ҳузурда «ишонч телефонлари» урнатилган. Бу те-лефонлар рақамларини биз ойнан жаҳон, радио ва газеталарда бир неча марта эълон қилдик. Тadbиркорлар «ишонч телефонлари»га нафақат шикоят ёки ариза билан уларнинг қизиқтирган са-воллар билан ҳам мурожаат қилишлари мумкин.

— Ишбилармонларни маъмурий таъбирлардан қўтариш учун Адлия вазирлиги ва унинг жойлардаги бошқармалари ҳузурда «ишонч телефонлари» урнатилган. Бу те-лефонлар рақамларини биз ойнан жаҳон, радио ва газеталарда бир неча марта эълон қилдик. Тadbиркорлар «ишонч телефонлари»га нафақат шикоят ёки ариза билан уларнинг қизиқтирган са-воллар билан ҳам мурожаат қилишлари мумкин.

— Ишбилармонларни маъмурий таъбирлардан қўтариш учун Адлия вазирлиги ва унинг жойлардаги бошқармалари ҳузурда «ишонч телефонлари» урнатилган. Бу те-лефонлар рақамларини биз ойнан жаҳон, радио ва газеталарда бир неча марта эълон қилдик. Тadbиркорлар «ишонч телефонлари»га нафақат шикоят ёки ариза билан уларнинг қизиқтирган са-воллар билан ҳам мурожаат қилишлари мумкин.

— Ишбилармонларни маъмурий таъбирлардан қўтариш учун Адлия вазирлиги ва унинг жойлардаги бошқармалари ҳузурда «ишонч телефонлари» урнатилган. Бу те-лефонлар рақамларини биз ойнан жаҳон, радио ва газеталарда бир неча марта эълон қилдик. Тadbиркорлар «ишонч телефонлари»га нафақат шикоят ёки ариза билан уларнинг қизиқтирган са-воллар билан ҳам мурожаат қилишлари мумкин.

— Ишбилармонларни маъмурий таъбирлардан қўтариш учун Адлия вазирлиги ва унинг жойлардаги бошқармалари ҳузурда «ишонч телефонлари» урнатилган. Бу те-лефонлар рақамларини биз ойнан жаҳон, радио ва газеталарда бир неча марта эълон қилдик. Тadbиркорлар «ишонч телефонлари»га нафақат шикоят ёки ариза билан уларнинг қизиқтирган са-воллар билан ҳам мурожаат қилишлари мумкин.

— Ишбилармонларни маъмурий таъбирлардан қўтариш учун Адлия вазирлиги ва унинг жойлардаги бошқармалари ҳузурда «ишонч телефонлари» урнатилган. Бу те-лефонлар рақамларини биз ойнан жаҳон, радио ва газеталарда бир неча марта эълон қилдик. Тadbиркорлар «ишонч телефонлари»га нафақат шикоят ёки ариза билан уларнинг қизиқтирган са-воллар билан ҳам мурожаат қилишлари мумкин.

— Ишбилармонларни маъмурий таъбирлардан қўтариш учун Адлия вазирлиги ва унинг жойлардаги бошқармалари ҳузурда «ишонч телефонлари» урнатилган. Бу те-лефонлар рақамларини биз ойнан жаҳон, радио ва газеталарда бир неча марта эълон қилдик. Тadbиркорлар «ишонч телефонлари»га нафақат шикоят ёки ариза билан уларнинг қизиқтирган са-воллар билан ҳам мурожаат қилишлари мумкин.

— Ишбилармонларни маъмурий таъбирлардан қўтариш учун Адлия вазирлиги ва унинг жойлардаги бошқармалари ҳузурда «ишонч телефонлари» урнатилган. Бу те-лефонлар рақамларини биз ойнан жаҳон, радио ва газеталарда бир неча марта эълон қилдик. Тadbиркорлар «ишонч телефонлари»га нафақат шикоят ёки ариза билан уларнинг қизиқтирган са-воллар билан ҳам мурожаат қилишлари мумкин.

— Ишбилармонларни маъмурий таъбирлардан қўтариш учун Адлия вазирлиги ва унинг жойлардаги бошқармалари ҳузурда «ишонч телефонлари» урнатилган. Бу те-лефонлар рақамларини биз ойнан жаҳон, радио ва газеталарда бир неча марта эълон қилдик. Тadbиркорлар «ишонч телефонлари»га нафақат шикоят ёки ариза билан уларнинг қизиқтирган са-воллар билан ҳам мурожаат қилишлари мумкин.

— Ишбилармонларни маъмурий таъбирлардан қўтариш учун Адлия вазирлиги ва унинг жойлардаги бошқармалари ҳузурда «ишонч телефонлари» урнатилган. Бу те-лефонлар рақамларини биз ойнан жаҳон, радио ва газеталарда бир неча марта эълон қилдик. Тadbиркорлар «ишонч телефонлари»га нафақат шикоят ёки ариза билан уларнинг қизиқтирган са-воллар билан ҳам мурожаат қилишлари мумкин.

— Ишбилармонларни маъмурий таъбирлардан қўтариш учун Адлия вазирлиги ва унинг жойлардаги бошқармалари ҳузурда «ишонч телефонлари» урнатилган. Бу те-лефонлар рақамларини биз ойнан жаҳон, радио ва газеталарда бир неча марта эълон қилдик. Тadbиркорлар «ишонч телефонлари»га нафақат шикоят ёки ариза билан уларнинг қизиқтирган са-воллар билан ҳам мурожаат қилишлари мумкин.

— Ишбилармонларни маъмурий таъбирлардан қўтариш учун Адлия вазирлиги ва унинг жойлардаги бошқармалари ҳузурда «ишонч телефонлари» урнатилган. Бу те-лефонлар рақамларини биз ойнан жаҳон, радио ва газеталарда бир неча марта эълон қилдик. Тadbиркорлар «ишонч телефонлари»га нафақат шикоят ёки ариза билан уларнинг қизиқтирган са-воллар билан ҳам мурожаат қилишлари мумкин.

— Ишбилармонларни маъмурий таъбирлардан қўтариш учун Адлия вазирлиги ва унинг жойлардаги бошқармалари ҳузурда «ишонч телефонлари» урнатилган. Бу те-лефонлар рақамларини биз ойнан жаҳон, радио ва газеталарда бир неча марта эълон қилдик. Тadbиркорлар «ишонч телефонлари»га нафақат шикоят ёки ариза билан уларнинг қизиқтирган са-воллар билан ҳам мурожаат қилишлари мумкин.

АХВОЛ ҚАЛАЙ, ТАДБИРКОР?

Солиқчи ва милиция ходимлари нега жарима тўлашди? «Жиноятчи» тadbиркор оқланди Сохта текширувчини чўчитаётган китоб



Дилбар ХАЙДАРОВА
ҲИЖРОНГА
АЛИШМА
МУҲАБАТИМНИ

На иссиқ, на совуқ менга бегона,
Энг совуқ кунларда ёлғиз музладим.

Хароратим учун ўлчовлар етмас,
Тузатолмас табиб дори-дармони,

Менинг жоним, кўрар кўзим шу,
Яширинча таққан зарларим,

Ишқ кўйида телбавор эдим,
У аклимини киргизиб кўйди,

Менинг жоним қирқта десам,
У қўлига олар пичоғин,

Девонавор юриб хаёлга ботма,
Севмасми деб минг хил хаёлга ботма,

Ўлди десалар ҳам келсанг тирикман,
Сўлди десалар ҳам учар кийикман,

Ёзу қуларимни қировга берма,
Узун қишларимни яловга берма,

Ойларга алишма бир фурсатимни,
Кунларга алишма бир суҳбатимни,

ЎЗБЕК
ПОЛВОНИЛАРИГА

Халоллик дунёнинг зийнати, зеби,
Элимнинг ҳақ талаб иймонлари бор.

Хиёнат кўчаси сизгамас раво.
Сизнинг изингизда қолур ифтихор.

Сара йигитларнинг энг сарварисиз,
Она дуолари сизга бўлсин ёр.

Қаршингизда тоғдай рақиб қулайди,
Дилбар бўлиб сизни изласа баҳор.

Йўлнинг балан-пастидан тўйдим,
Гумонларнинг дастидан тўйдим.

Умримнинг баҳори гамнок,
Опоқ тоғли наҳори камроқ,

Адо қилди ўтида фироқ,
Хеч ичмади ёнмайд қироқ.



Бахтиёр ОЛЛОМУРОД

ҚАЛБИМНИ ПОЙИНГГА
ТАШЛАДИМ

Жисмидан кетма кўнгил,
Хар дақиқа ганимат,

Йўл кўрсатил, дўст кўнгил, —
Саботларга ошноман.

Сен қайларга саргардон,
Қай тоғон сотидасан?

Яқинроқ кел, ярагга
Иймондан малҳам қўяй.

Бирор кўнмин топдингми,
Гуноҳдор тандан ўзга?



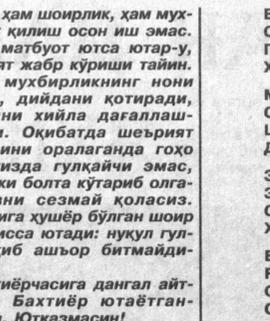
Эркин АЪЗАМ

ДИЛ РОЗИ

Юлқинмагин бағримдан, баҳор,
Аёзларга ташлаб, кетма, ё!

Ташлаб кетма кўнгли очларга,
Вужудимдан кетма, дўст — иймон!

Мени алқаб туринг, онажон,
Албат бир кун камолга етгум!



Бахтиёр ОЛЛОМУРОД

ҚАЛБИМНИ ПОЙИНГГА
ТАШЛАДИМ

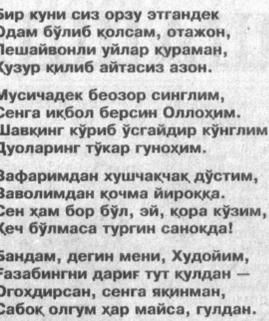
Жисмидан кетма кўнгил,
Хар дақиқа ганимат,

Йўл кўрсатил, дўст кўнгил, —
Саботларга ошноман.

Сен қайларга саргардон,
Қай тоғон сотидасан?

Яқинроқ кел, ярагга
Иймондан малҳам қўяй.

Бирор кўнмин топдингми,
Гуноҳдор тандан ўзга?



Бахтиёр ОЛЛОМУРОД

ҚАЛБИМНИ ПОЙИНГГА
ТАШЛАДИМ

Жисмидан кетма кўнгил,
Хар дақиқа ганимат,

Йўл кўрсатил, дўст кўнгил, —
Саботларга ошноман.

Сен қайларга саргардон,
Қай тоғон сотидасан?

Яқинроқ кел, ярагга
Иймондан малҳам қўяй.

Бирор кўнмин топдингми,
Гуноҳдор тандан ўзга?

(Боши 1-бетда.)

сон учун сабоқ бўлгилки ҳик-
матларидан бирини келти-
раман. «Ақли расо одамлар,

Туриб-туриб, Нишче айт-
ган «нодонлар»га хавасинг
келиб кетади ҳам: яхши-да,

Кур ҳассасини қўймас,
кар — эшитганини, деганлар-
ридек, бир вақтлар ўзлаш-
тирган ёки қардадир қуло-

Алқисса, биродарлар, га-
зетамиз ташкил этаётган му-
нозараларда қатнашиш нияти-
миз йўқ. Боя айтдим: бу —

Энди таҳририят саволла-
рига жавоб беришимга кел-
сак, бу — бурчимдир. Қола-
верса, редакциани ҳурмат

Хато тушушган бўлсам
ҳам, сўрашга ҳақлиман:
наҳотки, истиқлол даври

Энг ёши — 35 атрофида,
каттароғи 60ни қоралаб қол-
ган...

КЕЧИРАСИЗ, ЖАНОБ
КАРПЕНТЕР,
ВАҚТИМ ЗИҚРОҚ!

ган, ҳатто ўсмирлик давридан
ҳам ўтмаган айрим ёшларнинг
«хикоялар» номида чиқётган

Таажжуб қилсанг
тақдиримнинг
Толелар яратган
тасодифига...

Энди яна бир табиий истак
туғилади: кошқийди адабиётга
ўзларича ҳомийлик қилаётган-

Хўш, гап «ёшлар прозаси»...
ҳақида эдим? Демак, менинг
кузатишимча, маълум бўлдики,

Унинг адабиётга бўлган
меҳри «адабиётга сунибгина
яшаётган» адибларга нисбатан

Хатто тушушган бўлсам
ҳам, сўрашга ҳақлиман:
наҳотки, истиқлол даври

Энди, истиқлол даври про-
засига жуда берилган эди.
Маълумингиз, Латин Америка-
си адиблари дунё адабиётига

да қила олмаслиги, ҳуллас,
дунё адабиётини инсонни
ўрганиш ва ботинан кашф
этиш борасидаги тажриба-

Энди, истиқлол даври про-
засини яратётганлардан атай
бир йўналишга бўлганлар

Узоқ йилли қўлимга «Ҳамқи-
лоқлар» деган миттигина бир
тўплам тушиб қолди. Муалли-

Энди, истиқлол даври про-
засини яратётганлардан атай
бир йўналишга бўлганлар

Узоқ йилли қўлимга «Ҳамқи-
лоқлар» деган миттигина бир
тўплам тушиб қолди. Муалли-

Энди, истиқлол даври про-
засини яратётганлардан атай
бир йўналишга бўлганлар

Узоқ йилли қўлимга «Ҳамқи-
лоқлар» деган миттигина бир
тўплам тушиб қолди. Муалли-

ласида юрибман денг: ҳеч бит-
тасини тарқ етолмайман-да:
ахир улар — жонли одамлар.

Ахир, бундай ноёб —
масъулятли давр адабиёти,
жумладан, насри ҳақида гап

Узоқ йилли қўлимга «Ҳамқи-
лоқлар» деган миттигина бир
тўплам тушиб қолди. Муалли-

Энди, истиқлол даври про-
засини яратётганлардан атай
бир йўналишга бўлганлар

Узоқ йилли қўлимга «Ҳамқи-
лоқлар» деган миттигина бир
тўплам тушиб қолди. Муалли-

Энди, истиқлол даври про-
засини яратётганлардан атай
бир йўналишга бўлганлар

Узоқ йилли қўлимга «Ҳамқи-
лоқлар» деган миттигина бир
тўплам тушиб қолди. Муалли-

қизлар ҳаётига бағишланган
қандайдир газетига
муҳаррирлик қилаётган,

Ахир, бундай ноёб —
масъулятли давр адабиёти,
жумладан, насри ҳақида гап

Узоқ йилли қўлимга «Ҳамқи-
лоқлар» деган миттигина бир
тўплам тушиб қолди. Муалли-

Энди, истиқлол даври про-
засини яратётганлардан атай
бир йўналишга бўлганлар

Узоқ йилли қўлимга «Ҳамқи-
лоқлар» деган миттигина бир
тўплам тушиб қолди. Муалли-

Энди, истиқлол даври про-
засини яратётганлардан атай
бир йўналишга бўлганлар

Узоқ йилли қўлимга «Ҳамқи-
лоқлар» деган миттигина бир
тўплам тушиб қолди. Муалли-

Шеър санъатларини қўла-
ётган шеър ўзини сеҳрлар-
дек сезади, десак муболага

Ахир, бундай ноёб —
масъулятли давр адабиёти,
жумладан, насри ҳақида гап

Узоқ йилли қўлимга «Ҳамқи-
лоқлар» деган миттигина бир
тўплам тушиб қолди. Муалли-

Энди, истиқлол даври про-
засини яратётганлардан атай
бир йўналишга бўлганлар

Узоқ йилли қўлимга «Ҳамқи-
лоқлар» деган миттигина бир
тўплам тушиб қолди. Муалли-

Энди, истиқлол даври про-
засини яратётганлардан атай
бир йўналишга бўлганлар

Узоқ йилли қўлимга «Ҳамқи-
лоқлар» деган миттигина бир
тўплам тушиб қолди. Муалли-

«ЯШАШДАН МАҚСАД — ЯХШИЛИК!»

ЭҶНОМА

Хотира кунлари арафасида марҳум профессор Ғайбуллоҳ ас-Салом ҳақида кўрсатува тайёрлаш менинг зиммамага юклатилди. Сабаби — домланинг вафотларидан атиги бир ҳафтача бурун у киши билан ривоятлар мавзусида суҳбатлашган эдим. Лекин кўрсатува эфирга чиқишга ҳам улгурмади, намойишга бир кун қолганида домла вафот этиб қолди...

«Хотира кунлари арафасида марҳум профессор Ғайбуллоҳ ас-Салом ҳақида кўрсатува тайёрлаш менинг зиммамага юклатилди. Сабаби — домланинг вафотларидан атиги бир ҳафтача бурун у киши билан ривоятлар мавзусида суҳбатлашган эдим. Лекин кўрсатува эфирга чиқишга ҳам улгурмади, намойишга бир кун қолганида домла вафот этиб қолди...»



Устоз шоғирлари — Ф.Ғафуров, Х.Ҳамидов, С.Умиров ва Д.Бегимкулов билан бирга.

Кунни кеча яна у кишининг уйларида бордим. Мана, ушунда биз суҳбат курган хона. Ҳеч ишонгим келмайди, чиройли қилиб, тартиб билан терилган китоблар, ёзув машинкаси, анави ёзув столи устида қалашиб ётган қоғозлар, рўқча ва қаламлар... ҳамма ҳаммаси ўша курганимдагидек, ҳеч нарса ўзгармаган. Худди Ғайбуллоҳ ака бирор ёққа кетган, қайтиб келиб, яна иш столига ўтирадигандек.

Домла билан бўлган суҳбатимиз жуда қизиқарли кечувди. Суҳбат, гарчи ривоятлар мавзусида бўлса-да, Ғайбуллоҳ ака руҳият, инсоният, умр, уни қандай яшаш кераклиги ҳақида мароқ билан гапиргандилар.

«Ривоят нима? Ривоят, бу — ҳаёт, қадим аждодларимизнинг, биздан олдин яшаб ўтганларнинг ҳаётлари, орзу-умидлари, келажакка бўлган қарашларининг тиллардан — тилларга, замоналардан — замоналарга ўтиб, эврилиб, қўшилиб, янгилини қилишидир, — дегандилар устоз. — Демак, ривоятлар аждодларнинг ҳаёт тарзини, уларнинг олунарқариш-ю маънавий дунёларини авлодларга етказиб турувчи, кўчиб юрвчи манбаълардан биридир. Кеча ҳаёт эди — бугун ривоят, бугун ҳаёт — эртага ривоят бўлади...»

Умиров кириб келди. Саломликдан кейин у: — Ривоятлар ҳақида гаплашасизларми? — Сунг менга юзланиб: — Бу кишининг турган битгани ўзи ривоят-ку, агар бир чеккадан курган-кечирганларини гапириб берсалар, озмуна кўрсатув чиқадики?! — деди кўлгига олиб. Инглизча ҳазил-муғойбадан сунг Ғайбуллоҳ ака яна мавзуга кўчдилар: — Инсоният муайян қонунлар билан боғлиқдир. Бирок, фақат қонунлар билан ҳам яшаш бўлмайди. Қалб, кўнгил деган тушунчалар бор.

Бирок кўнгилу-қалб билан ҳам иш битмайди, оғб бўлиши лозим. Онги ривожланган одамнинг қалби ҳам бой бўлади. Қалби кенг, кўнгли тоза инсон ҳаммаша яхшиликка, покликка, эзгу ниятларга интилиб яшайди. Ривоятлар эса, бизга ана шу ҳиссиётларни тарбиялашга, руҳиятимизни бойитишга ўргатади. Одамлар-чи, қизим, аниқтиник нарсаларга унча ишонмайдилар. Эътибор қилганимиз, мана шу ривоят афсоналар таъсирида одам ўзи сезмаган ҳолда маънавиятини, дунёқарашини бойна боради. Бу мўъжиза эмасми?!»

Ғайбуллоҳ ака шунақа раван, аниқ, далил ва мисоллар билан гапирардиларки, эшитган сари эшитгингиз келарди. Таникли адибларимиз ўз асарларида ишлатган аjoyиб ривоятлар устида тўхталиб, уларнинг ҳар бирини алоҳида-алоҳида шарҳлаб ҳам бергандилар. Бирок ўша суҳбатда домла шундай кечинмаларини айтдиларки, улар ҳалигача қўлғим остида жаранглаб турибди:

— Бугунги кунда фан ва техника шунақанги ривожланиб кетдики, қизим, мен ҳайратланманам. Мана, яқинда Ҳиндистонда бир таҳриба ўтказишди, шунда пробирикларда чақалдоқ етиштириш мумкин эмиш! Эпираи, қандай замонларга етиб келдик, наҳотки, энди одамзот шундай ишларга ҳам қўл урса? Ёки бўлмаса, бировнинг юрагини олиб, бошқага ўрнатишни айтинг. Мана, масалан, менга бирортаси келиб: — Домла, юрагингиз икки марта тухурж қилиб, чарчаб қўлибди. Келинг, сизга бошқа юрак ўрнатамиз, кўпроқ яшасиз, — деса, мен: — Йўқ, менинг юрагим тегма, у битта ва мен уни ҳеч қачон ўзгартирмайман. Шу юрагим билан туғилдим, шу юрагим билан ўламан. Мен гарчи чарчаган бўлсам ҳам, мана шу юрагим билан ўз Ватанимга, халқимга, оиламга, содиқман, — дейман.

Улимидан бир ҳафтагина бурун айтилган гаплар. Домла, ушундай улари худди билиб йўлгандек, назаримда. Ха, ҳақиқатдан ҳам Ғайбуллоҳ ас-Салом ўз юртига, миллатига, адабиётига содиқ, фидойи инсонлардан бири эди. «Умр — оқар дарё» деган до-

ноларимиз. Инсон ўз умри тугаб борётган дамларида айниқса бу ҳақиқатни кўпроқ англаб етаркан. Ўша дамда кимдир «Бекорга яшаганим йўқ, ўқидим, ишладим, оила курдим, фарзандлар орттирдим», — дея ўзига таскин беради, яна кимдир: «Йўқ, менинг ҳали қиладиган ишларим жуда кўп, бир сония вақтимни ҳам беҳуда ўтказишни истамайман», — дейди. Ғайбуллоҳ ака ана шундай — иккинчи тоифага хос инсонлардан эди.

Мана, ўша кунни домла менга кўрсатган сунги биттикларидан бири — «Райим девона» асари. Мана булар ҳам катта-кичик ҳажмадаги турли қўлёзмалар. Мана, бу-чи? Ёзув столининг бир чеккасида турган аjoyиб шакллар билан чиройли қилиб безатилган, оппоқ варақча дон-дона қилиб ёзилган қўлёзмами олиб ўқий бошлайману вужудимда қандайдир бир титроқ, ҳаяжон, тил билан ифодалаб бўлмас ҳиссиёт туяман: «Менингча, яшаш формуласи, яшашдан мақсад шу — ЯХШИЛИК! Яшаш инсонга бир марта берилмаган имкониёт. Киши бу дунёга бир келлади-ю, бир кетади. Ана шу бир марталик умрини шундай яшаш керакки, кишининг икки дунёси обод бўлсин. Бойиқ дунё (абадий) фойи (ўткинчи) дунёнинг бағ-ўрда яширинган. Қиш кўйида баҳор мудрагани сингари. Биз вақтини есақ, вақт бизни ютади...»

Бу ёзувлар домла битган охириг ижод намуналаридан бири экан. **Мухайё КҮРБОНОВА**



ХОМЖАЁЛ

Ҳикоя

— Қўзимга иссиқ кўринаяпсиз, биз қаердидир учрашганга ўхшаймиз? — деди муҳташам маҳқама биносига чиқаверишдаги мармар зинапояда бир йигитга рубару келиб қолган Гадейбоев. Салом-алиқдан сунг ҳам рўпарасида тиржайиб турган, кўзи олазрак йигитнинг қўлини қўйиб юбормади. — Мен сизни қаердидир кўрганман?..

— Тўйда... Сиз, кеннонимлар билан бирга келдингиз, хизматингизда бўлдим. Сиздай улуг инсоннинг тўйимизда иштирок этганингиз ҳамон эл орасида яхши гаплар билан эсланади...

— Ха-а, дарвоқе... Эсладим, — деди Гадейбоев ва ҳаёлидан бу бамаъни йигитга ўхшайди-ку, деган фикр ўтди. — Тўй ўтганига анча вақт бўлган бўлса ҳам маҳалламиздагилар сизни аjoyиб инсон эканлар, деб эслашади. Келингиз ҳам шу фикрда.

— Ҳа-ҳа-ҳа-ҳа-а! Отингиз нима эди, сал ҳаёлимдан кўтарилибди. — Тойлоқжон... Маҳмуд ўғли.

— Э, офарин! Яшаворинг! Бу ерларда нима қилиб юрибсиз? Ёки менда бирон гапингиз борми?

— Ўтиб кетаётган эдим... Машинадан ташаётганингизни қўриб, бир омонлашиб қолай дегандим.

— Ажаб қилибсиз, хўп, хайр бўлмаса, — у яна қўл узатди.

— Хайр, — деди Тойлоқжон ҳам. — Визиткамни олиб қўйинг. Бирон ёрдамимиз керак бўлса, кўнгириқ қиларсиз. — У, йигитнинг «маҳаллада сиз тўғрингизда яхши гаплар юради», деган сўзидан хурсанд бўлиб кетганди. Аслида тўйга келиб кетган рист, бирок маҳаллада уни ҳеч ким эсламас эди.

Тойлоқжон Гадейбоевни маҳқамага кiritиб юборган, йўл четидига ўз «Тико»си ёнига бориб, «визитка»га тикилди, иш анча осон кўчганди. У Гадейбоевнинг ўзи ўйлангандай мураккаб, қайсар одам эмаслигини, содда, оз-моз шухратпарастлигини ҳам пайкади. Бу жуда керак, деди ўзига ўзи.

Тойлоқжон йигирма беш ёшлардаги хушбичим, қош-кўзи келишган, сўзамол йигит. Кимдир уни юлдузани бенарвон урадиганлардан, дедди. Бу гап унчалик тўғри эмас, баъзан қовун тушириб қўядиган ишлари ҳам йўқ эмас.

Бултур у қутилмаганда соқол-мўйлаб қўйиб юборди. Башарасини жун босиб, турки узгарди. Бошида оқ тўр ҳожи дўппи, башараси қаримсик, олтиш ёшга кирган одамга ўхшаб қолди. Маҳалла масжидига кириб, ўзига ўхшаган яна уч-тўртта ёш, соқоли кимсалар билан, жангарийликка тўтиб, имом таътибга тинимсиз саволлар бериб, эсанкиратиб қўйишарди. Одоб, шарму хаё йўқолди — юзсизлик қила бошлади улар. Сал вақт ўтмай, масжиддаги тақводорлар уларни қувиб солдилар. Кейинроқ қабристондаги мармартошларга ёпиштирилган марҳумларнинг суварталарини теша билан кўчириб, баъзи сағаналарни бузиб, тақдирлабдилар. Орқасидан милиция тушганини пайкаган, тўрт томонга қочишди. Тойлоқжон ҳам дарҳол соқол-мўйлабини қирдириб, галстук тақиб олди. Энди эса у Гадейбоев идорасига хизматга ўтмоқчи.

Соқол қўйиб юрган кунлари, иттифоқо у маҳалладаги Асқар полвонга рўпара бўлиб қолди:

— Гўлдэк хуснингин бузиб, нега бундай қилдинг, оқовси? — деди елқалари кенг, танти Асқар полвон.

— Поқландим... Охиратни ўйладим, бўтам! — деди Тойлоқжон ишшайиб.

— Тур-е-е-е!!! Башаранг курсин, сен ҳам одам бўлдингми! Ҳажингиз! Нега мен сенга «бўтам» буларканман! Хом суг эмган...

У шундай деди-ю оюзини тескари қилиб, жўнаб қолди. «Поқландим» Тойлоқжон турган ерида қўтди. Кейин Тойлоқжон идора-ма-идора юриб, ўзига бир бошпанаю «ўйкусиз» жой қилдириди. Ҳаловати бузилган, йўкусиз тулларда хотини таажжубланиб сўради:

- Ха, нима гап? Нега тушингизда чўйисиз?
- Туш қўрибман.
- Қанақа туш?
- Ўша хоҳлаган вазирамга қўйилибман.
- Эраксларинг туши ўнг келади.
- Айтганинг келсин. Гадейбоев акамлар мени жамоа билан таништирибдилар...
- Гадейбоев акангиз қим?

— Уйимизга меҳмон бўлиб келганларида ўзинг хизмат қилувдинг-ку. Қўп иш келади у зотнинг қўлидан.

Хотини мийғида қулди. Атайин очик-сочик ётса ҳам эри қайрилиб қарамай, ўридан туриб кийина бошлади.

— Хотинлари бор эканми?

— Бор. Жуда доно аёл.

— Ўша акангиз сизни мансабга қўйсалар, мени ҳам қабулхоналарига котиба қилиб олмасмикинлар?

— Ҳе-е-й, ҳаддингдан ошма!

— Қўлимдан келади, — у атайин эрига эрқаланиб, қаравотда у ёқдан-бу ёққа думаланди. — Уйда ётавераманми?

— Аввал менинг ишимни тўғрилайлик, сабр қил. Кейин сени... Бу ишда ўз хиссангни қўшасан, деб ўйлайман.

— Қандай «хиссам»?

— Дастурхон ёзиб, яхши мулозамат қўрсатмоқ, бу — би-ир. Девзирадан ош дамамоқ, бу — икки... Қолганини ўзимга қўявер, ўзим боғлайман!

— Хотинлари билан келадиларми?

— Йўқ! Хотин билан юришни ёқтирмайдилар. Менга ҳам шу киши, қўп нарсани гаплашиб олам.

Хотини бакрайиб қолди.

Қўплар илм олиш ниятида бўлса, Тойлоқжон бошқароқ мақсад билан юрфақка ариза берганди, лекин ўтолмади. «Кўнчи бойиганини қўншини билмас» мақолига амал қилмоқчи бўлди. Қандай бўлмасин «ёғли»роқ жойга ўрнашиб олиб, даврон суриш эди нияти. Тагингда машина, катта кабинет, одамлар қўл қовуштириб туришса... Мана шу «орзу» унга тинчлик бермасди.

Дунёда қилиб бўлмайдиган иш йўқ, ҳа, қаловини топсанг қор ёғди. Тойлоқжон одамшаванда кўриниб, сунъий мулозамату хушомадни қойиллар, уйига тез-тез меҳмон қақириб, шу йўл билан бир нималик бўлиб қолшини мўлжалларди. Ўқиб ўқмаган, афанди айтиб, диҳлушлик қилмоқча уста. Таниш-билишларни қикқирлатиб қулдириш қўлидан келади. Наҳотки, шундай «аjoyиб» хислатлари билан бирон мансабининг жиловидан ушлаб кетолмасан? Атрофига қаради, бир неча кишиларнинг шундай «фазилатлар» билан муродга етганини кўрди.

Кунлар ўтаверди. Ха, деб атрофида пашахўрда бўлиб юрган Тойлоқжонни Гадейбоев ишга олди. У асосан бошлиқ атрофига югурдалик қиларди. Яхши бўлса ошини, ёмон бўлса бошини ер, дериш бўлса боёв ўзига ўзи таскин бериб.

Хизматга кирганига бир ой бўлмай «ҳўжайин» Москвага учадиган бўлиб қолди. Чедамон кўтариш ва бошқа детерликларни кўзда тутиб, Тойлоқжонни ола тастди.

Ёнида «содиқ» кишиси бор Гадейбоев сафар самолётида ана масрур ўтирарди. Деразадан пастдаги оқ булутларга тикилар, ниманидир ўйлар ва яна юзига газета ёпиб хирлилаб ўхларди. Тойлоқжон сичқонни пойлахан мушқудек қилт этмай ўтирарди. Бир маҳал Гадейбоев ўридан туриб, самолётнинг дум томонида қараб юрди... Бирдан ёнида нимадир тушгандай ўридан турди ва ён дафтарида икки варақни йиртиб олиб, Гадейбоевга узатди: «Раа-мат...» товушини эшитган, бири ишни қойиллатгандай жойига бориб ўтирди.

Шундай қилиб, Тойлоқжон Гадейбоев раҳбарлик қилаётган маҳқамага жойлашиб олди. Жамоа билан ҳам тезда тил топишгандай бўлди. Ишининг қушойиш топишди зарур ҳисоблагани — тез-тез уйга меҳмон қақиршини қанда қилмади. Еган оғиз уялар — девзирадан ошу «обаки» доим тайёр турарди. Тойлоқжоннинг хотини ҳам эрини тушунар, қўп пул топиш, иложи бўлса «қўқидан» топиш мақсаду мудаоалари эди. Тойлоқжон бу йўлда ҳеч нарсадан тоймасди. Қулларнинг бириди у Сурхондариё томон шабохин урди. Термизда турадиган бир ошнаси тўй қилаётган эмиш... Таклиф этибди. Илгари ҳам бу томонларга бир неча бор келиб кетганди. Боришга борди-ю тезда қайтмади, аэропортта ушланиб қолди. Қарикиз овга чиқар, кетидан фавво чиқар, дегандек бўлибди. Идорадагилар байрон, уйи нотинч... Милициянинг хабар беришча, у олувачдек-олувачдек қилиб селованга ўралган гивҳванд модданин кирқтасини ошқозонига жойлаб, Тошкентга келтириб сотмоқчи экан. Ўша захри олулардан биттаси қорнида ёрилиб, кўнгли беҳузур бўлибди. Самолёт аэропортга қўниши биланасоқ ички ишлар ходимлари ушлаб, дарҳол қаналоқнага олиб кетишди. Гивҳванд моддаларини ошқозондан тозалаб олишга келишибди-ю, аммо Тойлоқжон ҳушидан кетиб ётган эмиш...

Қўлидан қўп иш қиладиган Гадейбоев ҳам энди унинг жонига оро қиролмасди.

УСТОЗИНГИЗГА ГУЛ СОВҒА ҚИЛГАНМИСИЗ?

Яқинда адабиёт муаллимимиз оламдан ўтди. У минглаб ўқитувчилар каби оққўнги, соддадил, хушмуомала инсон эди. Сокин ва осойишта ҳаётни севади. Яна болаларга меҳри ўзгача эди. Ҳаммадан ҳам адабиётнинг одил ва содиқ пбосбани эди. Шундай одам шам каби оҳиста, сассиз ёниб, дунёдан жимгина қаў юмди.

Домлани сунги йўлга қўзатолмадим. Бошқа синфдошларим ҳам таассуф ила армонда қолганини билдиришди. Ораддан маълум вақт ўтиб, шу воқеани яна бир бор эсладим дилимда ногаҳоний гашлик, йўқ, оғир бир алам, изтироб боқ кўтарганини англадим. Нега шундай бўлди? Нега устозинг руҳини ранжитдик? Нега шоғирдик бурчимизни, ҳеч бўлмаса оддий инсонийлик вазирамизни ўрилай олмадик. Агар хокисор мураббий эмас, бошқа бирон таникли амалдор вафот этганда, эҳтимолки, йўқ жойдан имкон топармикдик, жонимизни баҳорга бериб тобут қўтариб, марҳумнинг бой-бадавлат, қўли узун қавм-қариндошлари назарига тушишга бел боғлармикдик...

Шу тўғйлар сабаб устозлик макомию уларга соддақт мавзусида мулоҳаза юритмоқчи ихтиёр этдим. Зотан, халқимизда «Соддақт улғайтирар, хиёнат сарғайтирар», «Устоз отадай улғ» деган аjoyиб ҳикоятлар бор. Дарвоқе, буюк жажонгир Искандар Зулқарнайн шу хусусда тўхталиб: «Мен Арастуни отамдан зиёда хурматлайман, чунки отам менга яшашни, Арасту эса муносиб яшашни ўргатди», дея лутф қилган экан.

Эразмидан аввалги VI асрда яшаб ўтган Эзоп ўз замонасининг сўзамол масалнавис файласуфларидан бўлган. У ҳар қандай билан туғунини тенгсиз қобилияти, ақл-заковати билан бир зумда хал қиларди. Шундай билимдон, келажакни олдиндан башорат қилгувчи зот ҳам шоғирдидан панд ёб, жаҳаннамга равона бўлишига бир баҳа қолган. У Бобилда Гелий исмли аслзода, толқир ва зеҳли йигитни шоғирдикка олади. Гелий шох саройидида қанизақлардан бирига кўнгил қўяди. Бу отилган ўққа рубару келиш билан баробар саналарди. Эзоп навқирон шоғирдини хатарли йўлдан қайтартишга уринади. Бирок ошқ устозининг ўзини аждаҳо қомига тутиб беради.

Ёлгон маълумотга ишонган подшо соққилар бошлиғи Ҳермиппа Эзопни қатл қилишни буюриди. Яхшиямки, соққилар бошлиғи ақл билан иш тутайди ва ўлим Эзопни четлаб ўтади. Гелийнинг чинакам қиёфаси очилганда, уни устози ҳужмага ҳавола этадилар. Бирок Эзоп марҳамат кўрсатади. Шоғирдига ҳар қандай дурӯ жаховирлардан устун турувчи панднасихатлар қилиб, уни аёф этади. Гелий эса қилимишидан пушаймонликда ўз жонига қасд қилади...

Чиндан ҳам агар тарихга назар солсангиз, кимки муаллимни юзига оёқ қўйган эрса, ҳеч қачон унинг боши маломатдан чиқмаган, иши ўнганмаган. Бахт-саодат нелигини билмай ўтган. Айни шунинг учун ҳам қадимги Хитой подшолари эразмидан аввалги 551-479 йилларда яшаган, ўн саккиз минг доишхизмат тўғрисида ўз фикр-мулоҳазаларини ёзиб қолдирган машҳур файласуф Конфуцийга алоҳида хурмат-эҳтиромини билдиришди. «Агар мамлакатни бошқарув жараёнида хатога йўл

қўйсак, буюк устозимиз бизнинг гуноҳимизни асло кечирмайди» дейишар эканлар. Конфуций таълимотига қўра «Ҳар бир киши ўз зиммасидаги вазифани ҳалол адо этмоғи лозим. Хукмдор — давлатни бошқаради, хунарманд — буюмни рсайди, ота-она фарзанд тарбиялайди, ўғил — зиммасидаги бурнга садоқатини намойиш қилади. Агар ҳаётинг мана шу оддий қонунлари бузилса, жамият раванқига дарз кетади, тартиб-интизом, ўзаро хурмат-эътибор, садоқат йўқолади!»

Агар, биз ўтмишга назар ташласак, аждодларимиз устозлар хурматини жойига қўйиб, нақадар эъозлашганини, ҳар бир сўзини кўзга тўтиб қилишганини англаб етдимиз. Ахир буюк бобомиз Амир Темуз ўз қабри устозининг оёқ томонида қўйилишини васият этганида бутун Шарқ халқлари, ва хусусан, Турон элига хос тенгсиз бир садоқат тўйғуси мўжассам эмасми?

Ғазал мулкнинг султони Мир Алишер Навоий шеърят бобиди янги олам яратган бўлса-да, Жомий хазратларини ўзига пир деб билиб, меҳр-муҳаббатни ва табаррук зотга баҳишда этмадимми?

Биз шундай мўътабар ва табаррук наслнасабимиз билан фахрланамиз. Бирок доимо ҳам улар руҳини ёдда сақлаямизми? Нега биз ўтмишимиз билан мақтанми, фахр-ифтихорга тўлишдан чарнамаймиз бирон масалада ҳозирги ҳаётимиз, урф-одатимиз, қилаётган амалларимиз ҳақида дадил гапиринишга йўлнинг қоламиз. Олдий хунарманд ҳеч бўлмаса йилда бир «пиринг»нинг панд-насихатларини тинглаб келади. Хайдовчилар, қосиблар, ошпазлар, деҳқонлар ўз улугларини тез-тез йўқлаб туришарди. Аммо ақл заковат, илми-ҳикмат бобиди бировага гап бермайдилар қилган зиёлилар орасида меҳр-оқибат назаримда сустроқ, ожирроқ кўринади.

Дўппини қўлга олиб ўйлаб қўрайлик. Бугун ким биринчи ўқитувчисининг таваллуд кунини эслайди? Ким мактабга қадам босган кунини ошқ чехра билан қаршилаган устозини йўқлайди? Ким қартайиб, остона халтаб катта кўчга чиколмаётган кекса ҳамкасбини ёдга оляпти? Ким қадрдон мактабига бориб, содиқ ўқитувчиларига бир даста гул тақдим этапти? Ким дангиллама иморатлар қураётганда қишлоғидаги кекса зиёли хўжрасини таъмирлаб беришни ният қилди? Ким ҳайит-байрамларда ҳаётдан кўз юрган ота-онанин қабрини зиёрат қилгани борганда, устозини ҳам эслаб фотиҳа ўқиган? Ким ўз мураббийсининг фарзандини ёнига олиб, ҳаётдаги ўринини топиб олишига қўмаклашяпти, инсоний қарзини узяпти? Афсус, минг афсуски, бу саволларга «мен» дея жавоб берувчилар кам. Бу фақат сиз билан бизнинг дилмииз ғуборлашганининг, ҳаётда бойлик, мол-дунёдан ҳам устун турувчи нозик қадриятлар борлигини унутганлигимиз асорати. Хойбуки, Хадисларда айтилганидек, ер юзидидаги уламолар, устозлар бамисоли омондаги юлдузлар қабиридир. Ерда ҳам, сувда ҳам уларга қараб йўл топилади. Шундай экан, улугларимизни асло унутмайлик, уларнинг дуосини олайлик.

Бу ҳақда сиз қандай фикрдасиз, азиз муштарийлар?

Абдулмуал АБДУЛЛАЕВ

Доиний ҳалроқ

«ЖАЛОЛИДДИН ЖАСОРАТИ»

Орт озоқлиги, Ватан фаровонлиги йўлида жон фидо қилган буюк боболанларимиз жасорати биз ва келажак авлодлар учун ватанпарварлик, миллий гурурдир.

Аждодлар руҳига, миллий қадриятларимизга сидку эҳтиром миллий мафкураимизнинг таркибий қисмларидан бири ҳисобланади. Ўтган йилги Султон Жалолиддин Манғуберди таваллудининг 800 йиллиги тўйи нишонланди. Шу муносабат билан буюк бобомизнинг қахрамонона тақдирини тадқиқ этувчи илмий ва бадиий асарлар нашр қилинди. Шихобиддин Мухаммад ан-Насавийнинг «Султон Жалолиддин Манғуберди ҳаёти» (таржимон Камол Мухаммад Ёқуб), Эркин Самандарнинг «Жалолиддин Манғуберди» романи, Ҳамдам Содиковнинг «Жалолиддин Ман-



губерди» китоби шулар жумласидандир. Жалолиддиннома нашрлари рўйхатида яқинда яна бир асар қўшилди. Бу — шоир ва таржимон Олимжон Бўриевнинг «Жалолиддин жасорати» шеърый романидир. Китоб «Ўзбекистон» нашриётида 2000 нусхада чоп этилган. Такриҳчилар: филологлар фанлари доктори, профессор Нажмиддин Комиллов ва филология фанлари номзоди Маҳмад Маҳмудов. Мухаррир Суръат Абдукаримов.

ТАНЛОВГА МАРҲАМАТ!

Ўзбекистон Республикаси Маданият ишлари вазирлиги, Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмоси, «Ўзбектеатр» ижодий-ишлар чикориши бирлошмаси, «Артмада» жағмороси ва «Соғлом оловд учун» халқроқ хойрият жағмороси «Соғлом оловд йилгига баянланган писоналар учун очик танлов ўтказди.